

madanis, i amants de la Loba de Penautier), que apareixen també en *baladas* de caire tradicional i arcaic de l'escola llemosina, que deuen datar de primers del segle, i directament relacionades amb el grup occitànic primitiu de Guilhem de Peitieu. O sigui que la documentació en llengua d'oc arcaica deu ser una mica més nodrida, qualificada i antiga que en francès del Nord, dada també favorable a l'etimologia hispano-aràbiga.

De més a més els interessants usos de *dansa* en el sentit de 'cançó' dansable, això sí, però no forçosament dansada —de la qual tenim models clàssics en el nostre Cerverf i tantes metèries en Bernat Metge, Antelm Turmeda— com de la que compongué el nostre reial infant En Pere segons ens conta Muntaner (en 577), etc. L'altra importació, o innovació masculina *dans*, també documentada des de molt antic; tot això absent totalment del Nord de França, prova que el punt d'arrencada del coreograma ja dignificat i enaltit es troba molt més prop dels Pirineus (o deçà i delà de la gran serra); ja les tolosanes Leys d'Amors c. 1300 registren *dans* amb la interessant precisió que *dans* per a molts tenia un sentit especialitzat «alquí fan *dansa* de *coblas tensonadas*, la qual adonx apelan *dans*» (Leys I, 342.20);⁶ i si res d'això no es coneix en els parlars ultrapirineus, avui en resta memòria en el nostre *dansot* montserratí, en el *redansó* de la Vall d'Àneu, en els *dansis* ribagorçans de Benavarri, en el *dance* aragonès i fins en el *danzón* de l'Illa de Cuba. L'aragonès *jota* és un altre mot d'origen aràbic, que demostra la popularitat de les ballarines morisques; i en TANDA veurem *nadas* metètesi de *danas*, encara un altre testimoni d'arrelament popular d'aquesta arrel semítica en el sòl ibèric.

Caldrien més estudis, és clar, per assegurar-se de fins a quin punt són antics els indicis geogràfics que em sembla veure d'una major popularitat dels mots *dansa* i *dansar* en les terres de la nostra llengua, més enllà de l'Ebre. Però en tot cas no es tracta de dades isolades. En el Princ. i a Mallorca és un fet innegable que *ball* i *ballar* pertanyen al nivell popular i *dansa*, *dansar*, són els termes especialitzats o solemnes. La cançó popular corrobora, però, el nivell de densitat que en el poble havien assolit, molt més que en la societat —nivell pretensions aquest, però trivial—. Recordem: «la primera *dansa* les treu a ballar, / la segona *dansa* la nova arribà: / a fe, hereu Riera, podes ben *dansà* / que la teva amada a la mort està»: ⁷ *treu a ballar, grans balles hi ha*, només quan es tracta de l'acte del ballador entès, de graciosa gravetat, surt la paraula solemne *dansa*; i la curiosíssima «sí voleu veure'l vent d'on ve, / mireu lo pomer com *danse*, / si voleu veure'l vent d'on ve, / mireu com *danse* lo pomer», versió cat. occidental de l'antiquíssim *cosante o cossaute* d'Hurtado de Mendoza (veg. DCEC IV, 975ab, i 913b30-33).

Per damunt de tot, és a l'altra banda de l'Ebre on sembla que el nivell romangué més popular. Salvador Guinot ens descriu les *danses* de les festes anyals en les places de les viles de la Plana (*Capolls*, 86). A l'altre

cap d'allà de les terres valencianes, en una vall tan alpestre com la de Guadalest, m'expliquen a Benimantell, en els contraforts grandiosos d'Aitana, com anaven a *fer danses* en el Corral de l'Albirec o de Tonda (1963): és ben cert que cap muntanyenc del Princ. o de les Illes no hauria usat el terme, oït allà a una xiqueta.

Mot aquest pertanyent a la vella fraseologia proverbial valenciana: «qui té pansa, té *dansa*» és cosa que capfica el bon colliter de Callosa d'En Sarrià (Salvà, *Call.* II, 116); ¿voleu frases més demòtiques, no ja populars, que les que envolten aquest mot en les *Canyissaes* de Mondover?: «—Carmelita, en acabà la pessa assenta't —li diu una mare a sa filla --- i no chospites ['rondinis']: és que la parella teua *dansa* com si chapara llagostins», «totes es mares, mentre *dansen* es filles, estan anujays y en una cara agra, com si s'hagueren almorzat la olleta del llevat» (17). I Carles Ros ja a mj. S. XVIII ens dona frases estereotipades, de regust antic i de nivell ben popular, en les terres de l'Horta: «bona va la *dança*! No ha pegat en menjar terra?», «vostés no 's pensen que el retor dormia, perquè també estava en la *dança*» ('sabia el tripijoc que duien entre mans'), *Rond. de Rond.*, 49, 87. Res d'això no deixaria d'estar despàisat en català central; i encara que no vull assegurar que no s'hagi dit també en altres comarques, és ben tortosina, abans que tot, la creació de l'expressiu mot *capdanser* per 'capitost': «los *capdansés* de discòrdies no tindran perdó de Déu», Vergés i Paulí (*Espurnes de la Llar* v, 165).⁸

Dansada [1514], que ens fa estrany de no trobar localitzat per *AlcM* a Menorca: «d.: ballada, ball durant una tocada o pessa de música», men. (Ferrer Guinart, *Rond. de Men.*, 217). *Dansador* [fi S. xv, *Tirant*, sembla capítol de Galba]. *Dansaire* [fi S. XIX]. *Dansari* [1753]; *dansarinesc* [c. 1890, Noller]. *Dansejar*. *Danser* [1441]. *Danseta*. *Balls dels dansis*, ribag. (notem que *-is* ribagorçà correspon a *-os* del plural català modern, de manera que això és plural de l'oc. ant. *dans* abans comentat). *Dansot* [1885, Bertran i Bros, *Cansons i Folliets recollides al peu de Montserrat*]. *Redansó* pall. («punto de baile», Pol, Vall d'Àneu, p. 25).

Contradansa: a parer meu no se sap ben del cert d'on prové la formació d'aquest mot, que tots repetim format com angl. *country-dance*, pròpiament 'dansa de pagesia': el que és segur és que el català és una de les llengües on el mot és més antic: el cast. *contradanza* era encara un neologisme el 1732 (*DAut.*), en italià s'ha usat ben poc; entre nosaltres, que no tenim diccs. anteriors a 1803 (Belv., on ja hi és), veiem, però, que pertany al vell cançoner popular, i figura en una cançó que sembla vigatana i de 1697 pels fets i llocs que comenta: «posem's-en a sonà una *contradansa* / perquè'n s'puga alegrà» i en dues de recollides a Girona i en el S. XVIII; la primera deu ser de 1748: «els saraus y *contradansas* / sempre me n'han agradat», «no m'enganyarian galans / ni saraus ni *contradansas*», MilàF (*Romllo.*, 402, 178, 37.1f.).

Noto que els papers que porten els etimòlegs fran-